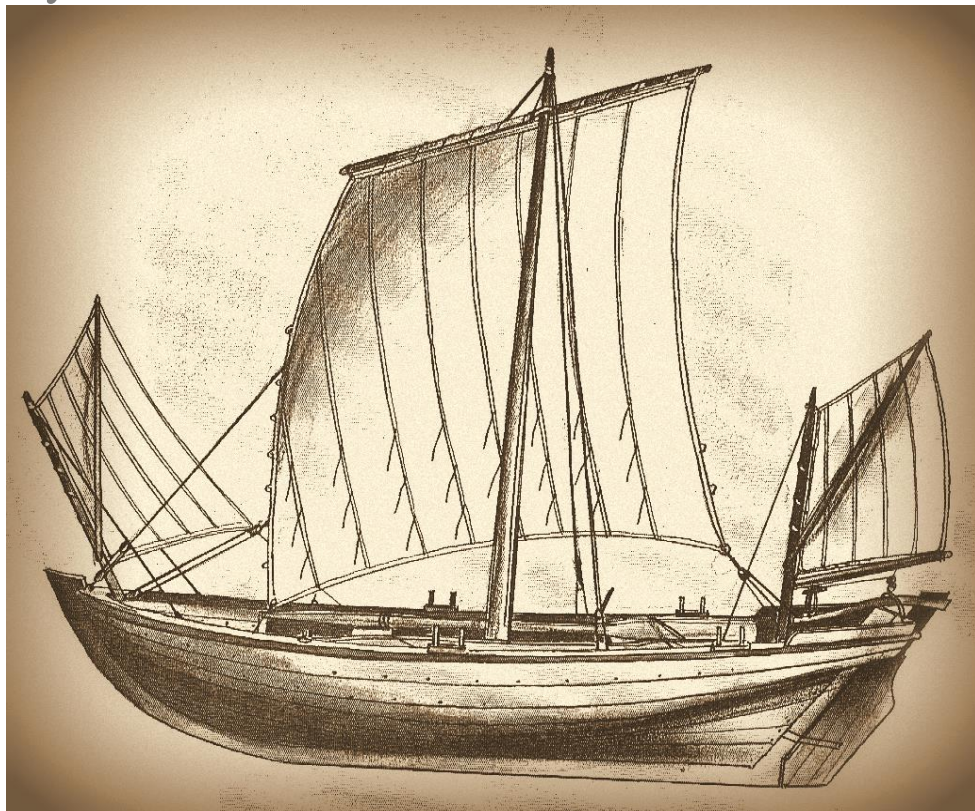

BTL

Bornholms Træbådelaug

Nyhedsbrev nr. 2 2015

Den bornholmske ege - Læs historien skrevet af Peter Koch her.

Generalforsamling 20/4 kl. 19.00

Dagsorden ifølge vedtægterne

1. Formandens beretning
2. Aflæggelse af det reviderede regnskab
3. Indkomne forslag. Bestyrelsen i hænde 14 dage før generalforsamlingen
4. Fastsættelse af kontingent
5. Valg til bestyrelsen (Erling og Poul er på valg og modtager genvalg)
6. Valg af 2 suppleanter til bestyrelsen. Mikael Hammerlund genopstiller ikke
7. Valg af 1 revisor og 1 revisorsuppleant
8. Eventuelt

Der vil blive serveret et lettere traktament efter mødet.
Arrangementet afholdes som sædvanligt i klublokalet på værftet,
hvor der vil være varme i brændeovnen og lutter lune medlemmer.

Den bornholmske ege

Fra ”det hvisker fra havet” af Peter Koch

Fiskeriet har altid været hovederhvervet i Gudhjem, og næppe er vel noget erhverv undergået så store forandringer. Jeg vil derfor, dels efter overleveringer og dels ved selvpoplevelse forsøge at gengive et billede af forholdene som de formede sig i det forrige århundrede.

Lad os begynde med sildefiskeriet, vragningen.

Indledningen til dette fiskeri foretoges for det meste i januar måned, da der skulle stiftes makkerskab, drikkes vragøl, som det kaldtes.

Til vragølgildet gav hver af fiskemakkerne noget, både af føde- og drikkevarer. Ved denne lejlighed var hele familien med, så det blev let en stor flok, både af små og store, da besætningen på en ege ofte bestod af 7 mand. Selvfølgelig gik det lystigt til, men jeg kan ikke mindes, at der nogen sinde fandt store udskejelser sted. Der var jo altid nogle gamle fiskere imellem, som forstod at dirigere gildet på en god måde.

Efter at det sædvanlige måltid med snaps og hjemmebrygget øl var serveret, kaffe var ikke almindeligt i de tider, skulle der som skik og brug var, drikkes skåler. Disse skåler var altid med henblik på fiskeriet. Først blev der skålet for 5 kast på garnet. Et kast er 4 sild og regnes kun for en ganske lille fangst; men da hver mand for det meste havde 14-16 garn, var det alligevel så meget, at det kunne betale sig at vrage; thi var fangsten ringe, var jo prisen på sildene ofte højere. Efterhånden som humøret gik op, gik også skålerne op. Næste skål var en halv ol på garnet, så 15 kast og derefter en hel ol osv. Til sidst var det altid en skål for så meget, som egen kunne flyde i land med. Foruden skålerne blev der gerne holdt nogle små taler og fortalt historier, som var til megen morskab. Nok så vigtigt som vragøllet var den pagt, der samtidig blev sluttet mellem fiskerne. Den gik ud på, at den mand, som var med til at drikke vragøl, også var forpligtet til at fiske med egen i den kommende sommer. Den mand der uden gyldig grund trak sig ud af makkerskabet efter at have været med til at drikke vragøl, var kun lidet agtet mellem fiskerne.

Hen i slutningen af april og i begyndelsen af maj skulle egerne efterses, tjæres og sættes i sødygtig stand.

Disse fiskefartøjer havde hele vinteren ligget med bunden i vejret, og børnene brugt de omvendte både til at leje skjul under. Nu var tiden inde, da de skulle gøre mere gavn end at være skjulested. De bornholmske eger var 24-26 fod lange og 8-10 fod brede. Der var også mindre typer i de andre fiskelejer på Bornholm.

Det var åbne både og ganske glimrende sejlere. Omtrent midtskibs havde de en høj mast med et skivgat i toppen til hejsning af sejlet, endvidere var der en lille mast indenbords op af forstævnen med en sprydsejlsfok og agter en lille mesan. På grund af den særlige sejlføring var egerne vanskelige at manøvrere ved bidevinds-sejlads. Man skulle derfor være meget forsigtig og have et godt kendskab til at styre en ege, særlig ved stiv kuling og variabel vindretning. Kom man for tæt på vinden, så det store sejl slog bak og lagde sig fast på mast og vant, ville det bevirke, at sejlet ikke kunne komme ned, og det kunne da let ske, et egen kæntrede. Vanterne var derfor gjort fast på en sådan måde, at de nemt kunne slippes.

I bådens tømmer var anbragt en strop, og denne og vantet var forbundet med hinanden med en tovnål, der igen var sikret af en lille strop, kaldet ”Pottinj”.

Når denne strop blev skubbet op, gled tovnålen ned, og vantet var løst.

I nødstilfælde var det et øjeblik sag at smøge Pottijn af tovnålen; Masten ville da gå over bord, og egen ville forblive på ret køl. Mast og sejl kunne derefter bjerger ind i båden igen.

Jeg mindes dog aldrig, at dette tilfælde indtraf.

Ved stagvending af en ege brugtes følgende kommandoråb: Slæg draved (faldet), håll ner i smidan (forliget), ner me jælmholdet (rorpinden).

Ved bidevinds-sejlads blev der sat en stage i forliget for at holde sejlet i vinden. Egerne kunne naturligvis også roes.

Det har jo altid været op og ned med sildefiskeriet, enkelte år sild i overflod og andre år meget knapt med sild. De gamle fortalte, at der endog havde været enkelte år, hvor de trods stor ihærdighed ikke engang havde kunnet fiske sild til eget forbrug. Først hen på efteråret havde de fisket en del oppe på ”Davids Banke”, men det var den såkaldte legesild, der var af en ringe kvalitet, og som kun blev til en tarvelig spegesild.

Når både skib og redskaber var eftersat og sat i god stand, begyndte vragningen, for det meste omkring midten af maj, og varede så længe vejrforholdene tillod det. Efter den 10. august, Larsedag, var forpligtelsen til at fiske med egen udløbet, og nu kunne de, der ville, tage høstarbejde, og de, som selv havde jord i vangen, høste for fremmede eller høste egen sæd i hus. De øvrige fiskere fortsatte så fiskeriet sammen på bedste måde. Nu var afsætningsforholdene til landet også aftagende. Efter den gamle overlevering var sildene bedst og skulle helst saltes ned, medens hylde træet blomstrede.

Når vragningen var forbi, blev de fleste af egerne halet på land og henlagt i deres gamle vinterleje med bunden i vejret.

Et stykke svenskrødt håndværktøj

Morakniven med det røde skaft er kendt over store dele af verden.

Den første blev smedet i 1891 i den svenske by Mora, og der fremstilles den stadig.

Søfolk har brugt den. Det samme har bygningshåndværkere og snedkere og tagdækkere har svært ved at undvære den. Oppe i Dalarna har amatører og professionelle skåret masser af de populære dalarheste og andre træfigurer med den. Det var sikkert også en Morakniv Emil fra Lönneberg snittede med, når han havde påkaldt sig sin fars vrede og låste sig inde i snedkerhytten.

Den skarpe kniv med det falurøde birkeskaft fra byen Mora i Dalarna er lige så helsvensk som røde træhuse, Volvo'er og blåbær suppe, og selv om det efterhånden er 116 år siden, at den første Morakniv blev smedet, har den stadig tilhængere verden over.

»Det nordiske marked er ganske vist gået lidt tilbage i de senere år, men til gengæld er den blevet meget populær i Rusland og de andre tidligere østblokklande, fortæller Carin Nises som er administrerende direktør for Mora of Sweden.

En billig kniv

Der var allerede en lang tradition for at smede gode knive i Mora-området, da Frost Erik Ersson i 1891 fremstillede den første af det, skulle blive den traditionelle Morakniv — en enkel, billig og særdeles robust arbejdskniv med skaft af birke-træ. Dengang var skaftet dog ikke rødt. Det blev det først et stykke ind i 1900-tallet.

Knivene fra Frost fandt god afsætning, og da designet ikke var patenteret, gik andre smede på egnen også i gang med at producere brugsknive, som til forveksling lignede dem fra Frost. En af de nye var Krång Johan Eriksson, som havde arbejdet for Frost, men i 1912 besluttede at starte for sig selv. Hans firma, K.J. Eriksson AB, blev efterhånden, ved siden af Frost, en toneangivende producent.

I dag er K.J. Eriksson og Frost sammen med andre mindre knivproducenter forenede i firmaet Mora of Sweden, som fremstiller et væld af forskellige knivtyper.

Et alsidigt værktøj

Selvom der er kommet mange nye materialer til, og man i dag kan fremstille knive med ergonomisk korrekte håndtag og sikkerhedsdetaljer, som nedsætter risikoen for at skære sig på knivsæggen, sværger talrige brugere stadig til den oprindelige Morakniv. Mange, fordi kniven simpelthen har været en tradition i hjemmet. Far havde en Morakniv, bedstefar også, så sådan en måtte man selvfølgelig også selv have, når man blev stor nok til at håndtere et skærende redskab. Med Morakniven kunne man afkviste et træ og afbarke grene til stave og flitsbuer, rense fisk, snitte modelskibe,

hakke hul på søens is, korte tovværk af, ledninger såmænd også, hvis man ikke var alt for pyldret med, hvad kniven blev udsat for.

En ny Morakniv er intet mindre end afsindigt skarp, og det bliver den ved med at være temmelig længe, hvis man kun bruger den til sit formål, hvilket vil sige til at skære i træ og andre bløde materialer. Når den en skønne dag går hen og bliver sløv, er den nem at hvæsse på en slibesten og får hurtigt sin oprindelige skarphed tilbage.

Ikke rustfri

Forklaringen er, at bladet er smedet af såkaldt kulstål, som er en relativt blød stållegering, som dog gennemgår en hærkning i fremstillingsprocessen.

Ulempen ved dette stål er, at det ikke er rustfrit. Det betyder dog ikke, at kniven bliver røderød ved mindste kontakt med vand, men bladet løber med tiden an, bliver mat og kan få sorte aftegninger. Det kan modvirkes ved at tørre bladet af, når kniven har været våd, og måske give det et par dråber olie.

En lignende kniv med naturfarvet skaft, som fra fabrikkens side kaldes en sløjdkniv, er fremstillet af såkaldt laminatstål. Her består bladet inderst af hærdet kulstål, som er hårdere end på den traditionelle Morakniv, og uden på det er lagt en blødere og mere sej stållegering. Laminatstålet holder sig skarpt længe, og kniven er ligesom den rødskaftede Morakniv nem at hvæsse.

Fire størrelser

Den traditionelle Morakniv leveres i en skede, som i mange årtier blev fremstillet af et ikke særligt solidt presset pap-materiale. Siden engang i 1970'erne er skeden blevet lavet af plastic, som holder betydeligt bedre, og både kan tåle at komme en tur i skoven på en regnvejrsdag og en tur på vandet i en lille båd.

Morakniven fås i fire forskellige størrelser med knivblade på henholdsvis 7,50, 10, 11 og 15 centimeter. Til all-round brug er knivene medio eller 11 centimeters blad klart at foretrække. Den lille kniv er dog fremragende til mange slags hobbyarbejder og finere træskærerarbejde, mens den store er god at have ved hånden, hvis man beskæftiger sig med snedkeri eller lignende.

En væsentlig kvalitet ved Morakniven har igennem alle årene været, at den var temmelig billig. Allerede tidligt fandt Frost ud af at serieproducere knivene, men indtil for relativt få år siden var skæftning og hvæsning dog stadig håndarbejde.

I dag foregår alt arbejdet maskinelt på fabrikken i Mora, og birkeskæfterne bliver leveret fra en trævarefabrik i Småland.

Herhjemme kan Moraknive blandt andet købes hos Naturgalleriet i Holte (www.naturgalleriet.dk) og hos en del leverandører af værktøj til sløjdundervisning. Priserne ligger mellem ca. 100 og 130 kr., afhængigt af knivens størrelse.

Af Per Hjørh

En lærling på værftet igen?

Nana har gennemført første den første del af skoleforløbet i bådbyggeruddannelsen og vil gerne i praktik på værftet.

Vi har jo faglærte bådbyggere hos os, ligeledes en stor del af de relevante opgaver der forventes at en lærling skal arbejde med.

Værftet er ved at blive godkendt som praktiksted og så mangler vi kun at skaffe pengene til Nannas løn i praktikperioden.

Når godkendelse foreligger, vil et par bonholmske fonde modtage ansøgninger om lønkronerne.

Fra elendighed til legal el

Efter Michael har fået plads til sit grej i motorværkstedet har vi fået omlagt det meste af de elektriske installationer til et sikkerhedsmæssigt forsvarligt anlæg.

Både af brandmæssige hensyn og rent sikkerhedsmæssigt og ikke mindst af praktiske hensyn, er det et uvurderligt tiltag.

Kalender

Mandage 9 -12: Ota-arbejde
Onsdage 9 - 14: Ota-arbejde
Fredage 9 – 14: Ota-arbejde
Generalforsamling mandag d. 20. apr. 19.00
Vinden Drar 28/6 – 5/7 Bragdøya v. Kristiansand

Kontingent 2015:

250,- / ordinært medlemskab, hvor man er velkommen når som helst og hvor som helst og ifølge med hvem som helst. Der er nok også kaffe på kanden.

750,- / det udvidede, med maskinadgang og alm. elforbrug.

Så er det tid at indbetale kontingent for 2015

Betalingen bedes indsat på foreningens konto med oplysning om navn og adresse i **Sydbank 6060-0001-114-451**. Evt. betaling kontant og uden gebyr på værftet eller til vor kasserer Erling Vagn Andersen.

Bestyrelsen:

Formand:	Poul Forum Sørensen, Grønnegade 3, Rønne	29935695
Næstformand:	Peter Christophersen, Vang 101, Hasle	40148880
Kasserer:	Erling Vagn Andersen, St. Torv 6A, Rønne	56952723
Medlem:	John Hansen, Rønnevej 53, Aakirkeby	56976082
Medlem:	Jan Larsen, Stensebyvejen 23, Nexø	40315115
1. Suppleant:	Mikael Hammarlund, E. Mikkelsensvej 10, Gudhjem	50946302
2. Suppleant:	Verner Beyer, Kanegårdsvej 18, Rønne	24645936
Revisor:	Bruno Stender, Teglkåsvej 26, Hasle	56965058
Suppleant:	Holger Olsen, Kapelvej 9A, Rønne	23308944

Bornholms Træbådelaug - Bådebyggervej 2 - 3700 Rønne

Tlf.: 29935695 - pfs@traebaade.dk - www.traebaade.dk